

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

EXPENSE MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE

Розкрито поняття витрат, їх планування на сільськогосподарських підприємствах та заходи щодо збільшення обсягу збору врожаю. Проведено економічний аналіз показників фінансової звітності підприємства та аналіз собівартості сільськогосподарської продукції за економічними елементами. Розкрито вплив собівартості продукції на основні якісні показники роботи підприємства. Також відображено способи включення витрат до собівартості та запропоновані заходи щодо її зменшення шляхом прийняття раціональних управлінських рішень.

Ключові слова: собівартість, валова сільськогосподарська продукція, ціна реалізації, планування витрат, конкурентоспроможність.

Раскрыты понятия расходов, их планирования на сельскохозяйственных предприятиях и предложены меры по увеличению объема сбора урожая. Проведен экономический анализ показателей финансовой отчетности предприятия и анализ себестоимости сельскохозяйственной продукции по экономическим элементам. Раскрыто влияние

себестоимости продукции на основные качественные показатели работы предприятия. Также отражены способы включения затрат в себестоимость и предложены меры по ее уменьшению путем принятия рациональных управленческих решений.

Ключевые слова: себестоимость, валовая сельскохозяйственная продукция, цена реализации, планирование затрат, конкурентоспособность.

The concept of charges, their planning on agricultural enterprises and measures are exposed in relation to the increase of volume of harvest. The economic analysis of indexes of the financial reporting of enterprise and analysis of agricultural unit cost are conducted after economic elements. Influence of unit cost is exposed on the basic quality indexes of work of enterprise. The methods of including of charges to the prime price and offered measures are also represented in relation to her reduction by the acceptance of rational administrative decisions.

Key words: cost price, the gross agricultural production, selling price, cost planning, competitiveness.

УДК 658.5

Михайленко О.В.

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
Національний університет харчових
технологій

Шевченко Г.І.

студент

Національний університет харчових
технологій

Постановка проблеми. Витрати в господарській діяльності підприємств посідають одне з головних проблемних питань теоретичного і практичного характеру. Тому їх чітке визначення, як економічної категорії має велике значення. Витрати є об'єктом бухгалтерського обліку та одним з головних показників діяльності підприємства. Для того, щоб отримувати максимальний прибуток за рахунок низької собівартості, утримувати і бути лідером на певних сегментах ринку, правильно врегулювати товарно-грошові відносини з постачальниками, конкурентами та споживачами необхідно раціонально розподіляти витрати. Аналіз витрат є необхідною складовою ведення будь-якої господарської діяльності підприємств різних форм власності. Адаже витрати підприємства, планування собівартості враховують галузеві особливості, територіальні, загально соціальні, економічні та виробничу специфіку підприємства. Виробництво та реалізація продукції потребують трудових, матеріальних і грошових витрат. Витрати підприємства на спожиті засоби виробництва, предмети праці й оплату праці працівників, виражені в грошовій формі, утворюють собівартість продукції. За ринкових відносин завдання щодо зниження собівартості продукції централізовано не планується, а ефективність роботи підприємств оцінюється за допомогою показника прибутку. Однак, це ще більше посилює значення проблеми зниження собівартості, адже від рівня собівартості залежить конкурентна спроможність продукції, фінансовий стан підприємства, матеріальний та культурний рівень життя його працівників, виконання надходжень до бюджету України.

Формування цілей статті. Метою даної наукової роботи є вивчення форм собівартості та аналіз використання витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням аналізу витрат підприємства та планування витрат займалося багато науковців, серед яких виступають: Бутинець Ф. Ф., Ковальчук К.Ф. у роботі «Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій»; Л. М. Чернелевський, Н. Г. Слободян, О. В. Михайленко у підручнику «Аналіз діяльності підприємств та банківських установ: економічний, фінансово-інвестиційний, стратегічний»; Ч.Т. Хорнгерн, Дж. Фостер та інші у своїх працях розкривали та досліджували поняття витрат на основі економічного аналізу підприємств, розкривали суть поняття собівартості та її складових.

Виклад основного матеріалу. На законодавчо-нормативному рівні облік витрат виробництва на сільського господарських підприємствах регламентується Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», П (С)БО 16 «Витрати» та Методичними рекомендаціями з планування, обліку та калькулювання собівартості продукції(робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств № 132 від 18.05.2001 р. За визначенням П(С)БО 16, витрати – це зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені [7].

Собівартість продукції представляє основний якісний показник роботи підприємства. Її рівень відображає досягнення та недоліки як підприємства в цілому, так і кожного структурного підрозділу. Аналіз витрат на виробництво та собівартості продукції проводиться з метою формування оптимальної величини собівартості продукції, її складових та пошуку резервів їх зниження для підвищення конкурентоспроможності продукції. Витрати на виробництво всієї продукції планують та обліковують за двома напрямками: за економічними елементами і за статтями калькуляції.

Спосіб включення окремих витрат у собівартість видів продукції є важливою характеристикою в управлінні витратами підприємства, а мета аналізу собівартості продукції полягає в інформаційному забезпеченні та всебічній оцінці й оптимізації досягнутих розмірів витрат. Проблеми зниження собівартості в значній мірі вирішуються на мікрорівні і залежать від доцільності і оперативності управлінських рішень, що приймаються в процесі планування, аналізу, контролю та регулювання виробничо-господарської діяльності підприємства.

Планування витрат за економічними елементами дає змогу пов'язати їх з іншими розділами плану: планом матеріально-технічного постачання, фондом заробітної плати, планом зростання ефективності виробництва, балансом надходжень і витрат. Аналіз витрат за економічними елементами уможливує, у свою чергу, вивчення їхнього складу, питомої ваги кожного елемента, частку живої і уречевленої праці в загальних витратах на виробництво. Порівнювання фактичної структури витрат за кілька періодів виявляє динаміку і напрям зміни окремих елементів, матеріаломісткості, фондомісткості, енергоємності, трудомісткості, собівартості продукції і вплив технічного прогресу на структуру витрат. Собівартість продукції за економічними елементами, стосовно фактичного обсягу продукції, відображається у формі 2 фінансової звітності.

Обсяг продукції сільського господарства зумовлює інші економічні показники, що відображають рівень використання ресурсів виробництва, собівартість і рентабельність продукції окремих галузей, прибуток та загальну рентабельність підприємства або його підрозділу. Тому всебічне і глибоке вивчення показників виробництва валової продукції повинно бути в центрі уваги управлінського персоналу і всього колективу працівників підприємства. Значення аналізу виробництва продукції зростає в умовах роботи підприємств на повному господарському розрахунку, розвитку в них орендних і кооперативних відносин між окремими міжгосподарськими підрозділами, фермерськими та селянськими господарствами. Валова сільськогосподарська продукція – це вся вироблена в господарстві за рік основна і побічна

продукція рослинництва. Вона характеризується вартісними і натуральними показниками. У сільськогосподарських підприємствах аналіз кінцевих результатів щодо обсягу валової і товарної продукції можливий після закінчення року на основі даних річного звіту.

Для сільськогосподарського виробництва виробнича програма це основний розділ річного й перспективного бізнес-плану розвитку організації (підприємства). При її розробці враховуються як можливості самого підприємства, так і потреби вітчизняного й світового ринків у товарах організації, загальна ринкова ситуація, стан конкурентних організацій і галузей [10, с. 75]. Оскільки процес вирощування рослинної продукції на пряму залежить від природних умов, тому розрахунок одержання прибутку від реалізації залежить і базується на даних попереднього року врожайності.

Ще однією особливістю сільськогосподарського виробництва є те, що значна частина виробленої валової продукції не реалізується за межі господарства, а використовується для внутрішньогосподарських виробничих потреб (посівний і садивний матеріал). Тому, як правило, у сільськогосподарських підприємствах обсяг товарної продукції значно менший за валовий [3, с. 69].

В умовах економічного механізму господарювання сільськогосподарським підприємствам повідомляються плани-замовлення на продаж окремих видів продукції державі і вживаються заходи щодо заохочення їх виконання. Показники виробництва продукції визначаються господарствами самостійно. За цих умов зростає значення всебічного аналізу обсягу виробництва і реалізації, рівня товарності, якості та раціонального використання продукції. Виконання плану виробництва і реалізації продукції. Аналіз доцільно розпочинати з проведення загальної оцінки обсягу виробництва валової і товарної продукції та виявлення впливу на ці показники основних факторів (табл. 1).

Аналізуючи дані, що наведені в таблиці витрат на виробництво продукції спостерігаємо збільшення питомої ваги витрат на утримання транспортних засобів виражених у використанні пального і мастильних матеріалів та запасних частин на їх утримання збільшилося на 17,7% 2,3% відповідно. Також бачимо, що всі витрати збільшилися, проте, загальна сума витрат та матеріальні витрати зменшилися у відповідності 1,27% та 1,29%. Спостерігаються зміни показника Єдиного соціального внеску та зросли виплати на заробітну плату у розмірі 6%.

Збільшення обсягів виробництва продукції – головний напрям зміцнення економіки будь-якого підприємства. Основним завданням у сільському господарстві є забезпечення більш повного задоволення зростаючих потреб населення в продуктах споживання і промисловості – в сировині. Серед

Таблиця 1

Аналіз витрат на виробництво продукції сільського господарства і послуг

Елементи витрат	2015 рік	2016 рік	Абсолютне відхилення	Темп росту,%
1	2	3	4	5
Витрати на оплату праці	174900	185394	10494	6%
ЄСВ(22%)	56695	40787	-15908	-28,05
Матеріальні витрати – всього	863042	851887	-11155	-1,29%
Насіння і посадковий матеріал	236740	250944	14204	5,9%
Мінеральні добрива	154793	164080	9287	6%
Пальне і мастильні матеріали	151683	178565	26882	17,7%
Електроенергія	19308	35878	16840	14,18%
Запасні частини, ремонтні матеріали	217378	222420	5042	2,3%
Оплата послуг, що виконані сторонніми організаціями	83140	81476	-1664	-2%
Амортизація	16480	17469	989	6,1%
Інші операційні витрати	23256	24418	1162	4,9%
Усього витрат	1134373	1119955	-14418	-1,27%

Таблиця 2

Реалізація продукції сільського господарства

Продукція рослинництва	Чистий дохід (виручка) від реалізації		Собівартість продукції, гривень		Прибуток від основної діяльності		
	1	2	3	4	5	6	7
		+/-	%	+/-	%	+/-	%
Пшениця		40983	35,4	10001	9,38	30982	26,02
Інші зернові культури		32154	29,4	1298	1,20	30856	28,02
Картопля		103306	9,99	59054	6,35	44252	3,64

вирішальних умов виконання цього завдання є зміцнення матеріально-технічної бази, послідовна інтенсифікація виробництва, покращення його розміщення і спеціалізації, удосконалення орендних відносин, підвищення рівня використання сільськогосподарських угідь та інших виробничих ресурсів. Для цього використовуються дані річного звіту, в якому відображається вартість валової продукції у порівняльних цінах, а також у цінах реалізації, що склалися у процесі її продажу. Товарна продукція в реалізаційних цінах, що склалися для господарства, відображається у річному звіті у вигляді виручки від реалізації. Виходячи з цих показників, при аналізі визначають загальний рівень товарності за відношенням вартості товарної продукції до вартості валової продукції в цінах реалізації, що склалися для господарства (табл. 2).

Як свідчать дані таблиці, найбільшу питому вагу в структурі товарної продукції господарства в середньому за 2015–2016 роки займає картопля, за кількістю збору врожаю змінилася на 103306 центнерів або 9,99%. На збільшення збору врожаю картоплі вплинуло збільшення площ для посадкового матеріалу. Причиною цього є зростання об'єму реалізації внаслідок збільшення валового виробництва. Спостерігається процес погли-

блення спеціалізації в господарстві, що може призвести до значного економічного підйому. У складі сільськогосподарських угідь більш продуктивною є площа ріллі, яка зайнята посівами сільськогосподарських культур. Збільшення обсягу продукції та підвищення ефективності використання землі залежить від структури посівних площ, під якою розуміють показники питомої ваги посівних площ окремих культур у загальній посівній площі господарства. При аналізі важливо порівняти фактичні розміри посівних площ і їх структуру з плановими, дати економічну оцінку змінам, що відбулися у структурі посівних площ. Таку оцінку дають шляхом визначення впливу зміни посівних площ на обсяг валової продукції (у відповідній оцінці, наприклад, у порівняльних цінах), а також на валовий чистий дохід господарства. У складі товарних культур збільшення обсягу продукції досягається шляхом підвищення питомої ваги у структурі посівних площ високопродуктивних, як правило, інтенсивних культур за рахунок зменшення посівів менш продуктивних. Однак, при аналізі структури посівних площ слід враховувати не лише економічну ефективність окремих культур, а й інші умови такі, як вимоги щодо прийнятої у господарстві системи сівозмін, замовлення продажу продукції державі,

потреби тваринництва в кормах, забезпеченість трудовими та іншими виробничими ресурсами тощо [3, с. 76].

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, зниження собівартості обумовлюється ліквідацією непродуктивних витрат, проте, вирішальною умовою використання виявлених резервів зниження собівартості продукції є підвищення продуктивності праці на основі досягнень науково – технічного прогресу. Запровадження нової техніки, комплексної механізації та автоматизації виробничих процесів. На нашу думку, зміна складу ґрунтів площ посіву за рахунок внесення поживних мінеральних добрив також може впливати на обсяги збору урожаю.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ковальчук К.Ф. Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій.: Навч. посібн. / К.Ф. Ковальчук. – К.: Центр учбової літератури, - 2012. – 326 с.
2. Чернелевський, Л. М. Аналіз діяльності підприємств та банківських установ: економічний, фінансово-інвестиційний, стратегічний: підруч. / Л. М. Чернелевський, Н. Г. Слободян, О. В. Михайленко. – Київ : «Хай-Тек-Прес», 2013. – 640 с.
3. Ковальчук М.І. Економічний аналіз у сільському господарстві.: Навч. Посібн. – 2002. – 287 с.
4. Осадчий О.С. Основи сільського господарства : навч. Посібн. – ЦУЛ,- 2012. – 294 с.
5. Основні показники господарської діяльності фермерського господарства, малого підприємства у сільському господарстві, №2 – ферм. (річна).
6. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 (Наказ Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.99р.); «Витрати» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0027-00>
8. Типове положення з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості: Затв. Пост. Кабінету Міні-

стрів України від 26 квітня 1996 р. № 473. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1057.1311.2&nobreak=1>.

9. Бойко Л.О., Волчек Р.М., Волкова Н.А. – к.е.н., доцент; Гайдаєнко О.М., Мозгова Н.В. Нападівська І.В. Подвальна Н.Е., Шевчук Н.С., Організація та методика економічного аналізу: Навчальний посібник для бакалаврів всіх напрямків підготовки. – Одеса, ОДЕУ. – 2010 – 351 с.

REFERENCES:

1. Kovalchuk K.F. Analiz hospodarskoi diialnosti: teoriia, metodyka, rozbir konkretnykh sytuatsii.: Navch. posibn. / K.F. Kovalchuk. – K.: Tsentri uchbovoi literatury, 2012. – 326 s.
2. Chernelivskiy, L. M. Analiz diialnosti pidpriemstv ta bankivskykh ustanov: ekonomichniy, finansovo-investytsiyniy, stratehichnyi: pidruch. / L. M. Chernelivskiy, N. H. Slobodian, O. V. Mykhailenko. – Kyiv : “Khai-Tek-Pres”, 2013. – 640 s.
3. Kovalchuk M.I. Ekonomichnyi analiz u silskomu hospodarstvi.: Navch. Posibn. – 2002. – 287 s.
4. Osadchyy O.S. Osnovy silskoho hospodarstva .: navch. Posibn. – TsUL,- 2012. – 294 s.
5. Osnovni pokaznyky hospodarskoi diialnosti fermerskoho hospodarstva, maloho pidpriemstva u silskomu hospodarstvi, #2 – ferm. (richna).
6. Zakon Ukrainy “Pro bukhgalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini” vid 16.07.1999r. # 996-KhIV [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>
7. Polozhennia (standart) bukhgalterskoho obliku 16 (Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy # 318 vid 31.12.99r.); “Vytraty” [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu:<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0027-00>
8. Typove polozhennia z planuvannia, obliku i kalkuliuvannia sobivartosti produktsii (robit, posluh) u promyslovosti: Zatv. Post. Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26 kvitnia 1996 r. # 473. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1057.1311.2&nobreak=1>.
9. Boiko L.O., Volchek R.M., Volkova N.A. – k.e.n., dotsent; Haidaienko O.M., Mozghova N.V. Napadovska I.V. Podvalna N.E., Shevchuk N.S., Orhanizatsiia ta metodyka ekonomichnoho analizu: Navchalnyi posibnyk dlia bakalavriv vsikh napriamkiv pidhotovky. – Odesa, ODEU. – 2010 – 351 s.

Mykhailenko O.V.Candidate of Economic Sciences
Senior Lecturer at Department of Accounting and Audit
National University of Food Technologies**Shevchenko H.I.**Student
National University of Food Technologies

EXPENSE MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE

Expenses in economic activity of the enterprises occupy one of the main problematic issues of theoretical and practical character. Therefore their accurate definition as economic category is of great importance. Expenses are object of accounting and one of the main indicators of activity of the enterprise.

The analysis of expenses is a necessary component of conducting any economic activity of the enterprises of different forms of ownership. Expenses of the enterprise, planning of prime cost consider branch features, territorial, in general social, economic and production specifics of the enterprise. Production and product sales need labour, material and cash expenditures. Expenses of the enterprise on the used means of production, objects of the labour and payment the works of workers expressed in cash form product cost.

The purpose of this scientific work is studying of forms of prime cost and the analysis of use of expenses

Product cost represents the main quality indicator of work of the enterprise. Its level displays achievement and shortcomings both the enterprises in general, and each structural division. The analysis of expenses on production and product cost is carried out for the purpose of formation of optimum size of product cost, its components and search of reserves of their decrease for increase in competitiveness of production.

The way of inclusion of separate expenses in prime cost of types of production is the important characteristic in cost management of the enterprise, and the purpose of the analysis of product cost consists in information support and comprehensive assessment and optimization of the reached sizes of expenses. Problems of decrease in prime cost are substantially resolved at the microlevel and depend on expediency and efficiency of administrative decisions which are made in the course of planning, the analysis, control and regulation of production economic activity of the enterprise.